

15 - Taalondersteuning bieden aan laaggeletterde vluchtelingen

Doelstelling: Vrijwilligers bewustmaken van de verschillende niveaus van geletterdheid bij vluchtelingen.

Inleiding

Sommige volwassenen zijn in staat om verschillende alfabetten te lezen en te schrijven, anderen kennen enkel het alfabet van hun moedertaal. Er zijn er ook die geen enkele taal hebben leren lezen of schrijven en toch verschillende communicatievormen hanteren. Zo zijn er volwassenen die er niet in slagen woorden neer te schrijven met pen of potlood, maar geen moeite hebben met een sms-bericht. Anderen begrijpen dan weer symbolen in samenhang met een tekst zoals 'Verboden te roken'.

Geletterdheid verwijst naar het vermogen om geschreven taal – zowel gedrukt als digitaal – te gebruiken om alledaagse taken uit te voeren, om toegang te krijgen tot instanties, diensten, formele en niet-formele onderwijsvormen, en te communiceren in sociale activiteiten. Geletterdheid impliceert een aaneenschakeling van vaardigheden, van het vermogen om eenvoudige woorden te lezen en te begrijpen tot het vermogen teksten te gebruiken als basis voor kritische reflectie en effectieve schriftelijke communicatie.

Laaggeletterdheid houdt in dat een of meerdere van deze vaardigheden niet aanwezig zijn. Op basis daarvan onderscheiden we verschillende types van laaggeletterdheid bij volwassenen.

Vier geletterdheidsprofielen (A, B, C, D)

Op basis van de vier hierna beschreven profielen krijg je inzicht in de taalnoden van vluchtelingen en welke aanpak de voorkeur geniet (zie www.coe.int/en/web/lang-migrants/literacy-profiles). De profielen beschrijven specifieke onderwijsachtergronden, vaardigheden en ervaringen die het leerproces kunnen beïnvloeden. Taalcoaches moeten evenwel goed beseffen dat elk individu uniek is en nu eenmaal eigenschappen kan vertonen over de vier profielen heen.

Voor vluchtelingen uit de groepen A en B, en tot op zekere hoogte groep C, valt het alfabetiseringsproces samen met het leren van een nieuwe taal. Dat is een grote uitdaging, die uiteraard een enorme inspanning vergt.

Vluchtelingen die kunnen lezen en schrijven in een ander alfabet dan het doeltaalalfabet zijn niet ongeletterd. Zij moeten een nieuw schrijfsysteem aanleren (zie ook Tool 17 [Uitdagingen bij het leren lezen en schrijven in een nieuwe taal](#)), maar ze kunnen hun bestaande geletterdheid in andere alfabetten gebruiken in dit leerproces.

Profiel	Beschrijving
<p>Abdi is een 45-jarige Bantoeman uit Somalië. Zijn moedertaal, een Cushitische taal, komt alleen voor in gesproken versie. Hij is een beginner qua mondelinge vaardigheid in de doeltaal; hij heeft geen contact met de gastgemeenschap, behalve via tussenpersonen.</p>	<p>Groep A: Volwassenen zoals Abdi hadden geen toegang tot formeel onderwijs in hun land van herkomst, hun moedertaal kent geen schriftbeeld en is geen onderwijstaal. Zij ondervinden soms moeilijkheden om te begrijpen hoe een geschreven tekst of woorden een betekenis kunnen dragen. Je kunt deze volwassenen begeleiden in het kennismakingsproces met geschreven taal. Begin met hen de betekenis en functie van de woorden duidelijk te maken in hun dagelijkse omgeving, zoals in winkels, op verkeersborden en aankondigingen.</p>
<p>Natalie is een 37-jarige vrouw uit Ivoorkust. Ze spreekt Bété en Frans. Ze heeft nooit school gelopen en kan niet lezen of schrijven. Toch stond ze in haar land aan het hoofd van een gemeenschap en was ze vrouwenrechtenactiviste. Ze leerde snel gesproken Italiaans dankzij haar prima mondelinge taalvaardigheid in haar moedertaal en in het Frans.</p>	<p>Groep B: Volwassenen als Natalie leerden nooit lezen of schrijven in hun moedertaal, meestal wegens een gebrek aan kansen om formeel onderwijs te volgen. Ze moeten basisvaardigheden onder de knie krijgen als klanken en letters matchen, letters tot woorden combineren, geschreven woorden ontcijferen tot gesproken woorden en de betekenis ervan herkennen. Je kunt hen begeleiden in het gebruik van geschreven taal via dagelijkse dingen zoals hun persoonlijke gegevens noteren op een eenvoudig formulier en de namen van producten herkennen in een winkel.</p>
<p>Abbas is 17 en genoot slechts 3 jaar onderwijs in zijn thuisland Pakistan. Het schriftbeeld van zijn moedertaal (Urdu) is alfabetisch. Hij woont al 5 maanden in het gastland als niet-begeleide minderjarige vluchteling. Hij volgt momenteel een beroepsopleiding, maar heeft veel moeite om de lessen te begrijpen. Hij is in staat om een eenvoudige conversatie te voeren over vertrouwde zaken en herkent veelgebruikte woorden uit een alledaagse context of een onderwijsomgeving. Hij heeft regelmatig contact met mensen uit zijn gastomgeving.</p>	<p>Groep C: Deze groep van volwassenen is niet in staat om te lezen en te schrijven in de meeste alledaagse situaties. Toch zijn er een aantal zaken die ze wel kunnen lezen of neerschrijven. De meesten onder hen hebben slechts in beperkte mate onderwijs in hun moedertaal gevolgd (meestal minder dan 5 jaar) of zijn veel van deze vaardigheden kwijtgespeeld door ze niet te gebruiken of door een gebrek aan verdere training. Je kunt vluchtelingen uit deze groep helpen bij het opkrikken van hun bestaande lees- en schrijfniveau en hen een verscheidenheid aan teksten laten lezen en schrijven. Dat zal hen steunen bij het omgaan met meer alledaagse situaties waarin het gastland schrijftaal gebruikt, zoals in openbare diensten, werk, reizen, amusement enz.</p>
<p>Beauty is 27 jaar en volgde middelbaar onderwijs in Ghana waar ze als boekhoudster aan de slag was. Ze spreekt Ewe en Engels. Ze volgde, samen met haar 7-maanden oude dochtertje, een cursus Italiaans (de doeltaal) gegeven door vrijwilligers. In het begin ondervond ze moeilijkheden bij het lezen, schrijven en leren vanwege een trauma. Nadat ze gespecialiseerde therapie had gevolgd, kon ze terugvallen op haar persoonlijke hulpbronnen om de doeltaal aan te leren.</p>	<p>Groep D: Volwassenen als Beauty zijn geletterd in hun moedertaal. Hoewel ze kunnen verschillen qua opleidingsniveau, moedertaal en leeftijd, kunnen geletterde vluchtelingen zich volledig toeleggen op het leren van de doeltaal en geschreven teksten gebruiken om hun leerproces te ondersteunen.</p>

Opmerking: Deze Toolkit bevat instrumenten waarmee je je ondersteuningsactiviteiten kunt optimaliseren voor de vluchtelingen met wie je werkt, inclusief activiteiten die bijzonder geschikt zijn voor ongeletterde of laaggeletterde volwassenen of volwassenen die we als beginners beschouwen wat lezen en schrijven betreft.